

ODE AAN HET HOLLANDSE LANDSCHAP

FIETSRROUTE - 26 km

1. Inspiratie voor kunstenaars

Om aan te sluiten bij het themajaar 'Ode aan het Hollandse landschap' (NBTC) heeft de Vincent van Gogh Experience in samenwerking met Hofcultuur een aantal fietsroutes opnieuw uitgegeven. Deze route is daar één van. Het is een prachtige landelijke fietsroute met plekken die als inspiratiebron gediend hebben voor kunstenaars.

Met de kunstwerken in dit boekje is de schoonheid van dit gebied goed te ontdekken. Hier vind je de veenweidepolders die uniek zijn in de wereld. Dit is het werkgebied van kunstenaars als Vincent van Gogh, Jan Steen, Jan van Goyen, Willem Roelofs en Constant Gabriël.

2

Start: De routebeschrijving start bij Station Voorschoten **Route:** Voorschoten - Leidschendam - Zoetermeer - Den Haag

Alternatieve startpunten: • Recreatiegebied Vlietland Pijlkruid, 2266 Leidschendam • Van der Valk Veurseweg 180, 2252 AG Voorschoten

1. We beginnen onze tocht met een vroeg schilderij van **Jan Steen** (1625/1626-1679) '**Beschonkenen buiten Voorschoten**'. Jan Steen is geboren en getogen in Leiden. In 1648 schrijft hij zich in als meester van het Leidse gilde. In deze beginperiode schildert hij taferelen met boeren en dorpingen die uitbundig feest vieren. Voorschoten is het ideale decor voor een vrolijke voorstelling van een dronkaard in beschonken toestand.

2. Met de Vrede van Münster (1648) is de definitieve erkenning van onze soevereiniteit een feit. Dit zorgt voor een revolutie in de schilderkunst. Een nieuw genre

wordt geboren: het Hollandse landschap. **Jan van Goyen** (1596-1656) staat aan de wieg van deze ontwikkeling en brengt met trots het Hollandse landschap in beeld. Vaak zijn de plekken herkenbaar, zoals bij het schilderij '**Gezicht op de Vliet bij Voorschoten met huis Oostbos**' (zie voorkant boekje). Het schilderij geeft een idyllisch beeld. Met 'handjeklap' wordt een koe verkocht, een speeljachtje wordt door een jager te paard voortgetrokken en een praam brengt vee naar de overzijde van de Vliet. Allerlei verhalende elementen die een sfeer oproepen van het landleven aan de Vliet.

Routebeschrijving

De route is duidelijk aangegeven met de borden van de Fietsknooppunten. Deze borden zijn groen omrand. Op de laatste pagina van het boekje is een kaart met de route. Het makkelijkste is om de bordjes te volgen.

START: Voorschoten, Station, 2252 EG Voorschoten.

Ga noordoostelijke op de Schoolstraat richting de Pauwenstraat.

Sla linksaf naar de Wijngaardenlaan. Neem op de rotonde de 4e afslag naar de Rouboslaan.

Schoolstraat 2252 CP Voorschoten

1. Jan Steen, Beschonkenen buiten Voorschoten, Leiden rond 1648, Museum Bredius Den Haag, Inv.nr. 109-1946

Weg vervolgen naar de Kon. Julianalaan. Neem op de rotonde de 1ste afslag naar de Leidseweg. Houd rechts aan en blijf op de Leidseweg. Sla rechtsaf naar de Badhuisstraat. Weg vervolgen naar de Anthonie van Leeuwenhoekade. Weg vervolgen naar de Nicolaas Maeskade. Sla rechtsaf naar het Frans Halsplantsoen.

Frans Halsplantsoen 2251 XH Voorschoten.

Sla rechtsaf naar het Vlietlandpad. Sla linksaf naar de Spekpolderweg. De Spekpolderweg draait iets naar rechts en wordt de Vlietweg. Sla rechtsaf naar het Zwetpad.

Zwetpad, 2266 Leidschendam.

Sla rechtsaf. Weg vervolgen naar de Oostvlietweg. Ter hoogte van het trekvaartbruggetje over de Weegsloot is de locatie van het schilderij.

Wij vervolgen vervolgens naar **knooppunt 94**.

2. Jan van Goyen, Gezicht op de Vliet bij Voorschoten met huis Oostbos, 1642, Lakenhal Leiden, Inv. nr. B1431 (zie vorige bladzijde)

3

De afgebeelde wipwatermolen zorgde voor de waterhuishouding van de Binnenpolder van Voor-schoten. Deze molen komen we ook tegen op het volgende schilderij op onze route.

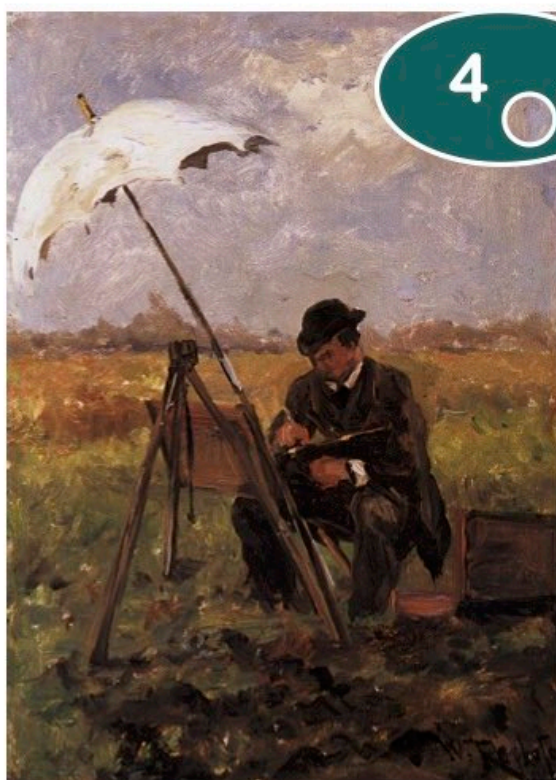
3. Willem Roelofs (1822-1897) beeldt op het schilderij 'Gezicht bij Leiden' de Rietpolder af, een polder met weilanden die door zandwinning is verdwenen. Nu is hier het recreatiegebied Vlietland. Op de voorgrond zien we de Rietpoldermolen en een ringsloot. Rechts is de al bekende Oostbosmolen afgebeeld en in de verte is de korenmolen Oranjeboom (afgebroken) en het silhouet van Leiden te zien.

In Nederland is Roelofs één van de voorlopers van een vernieuwing van de landschapsschilderkunst. Het sentiment staat hierbij centraal. Vaak is het werk vlot geschilderd met brede verftoetsen om het moment te vatten.

Roelofs: 'Een goede buitenstudie heeft de adem der natuur in zich'.

4. Door de uitvinding van de zinken verftube, halverwege de negentiende eeuw, wordt het mogelijk om buiten te schilderen. Met veldezel, geprepareerd doek, schilderskist met verftubes en penselen en een parasol of paraplu, trokken de schilders er samen op uit. **Willem Roelofs** schildert zijn vriend 'Victor Bauffe aan het werk' tijdens één van deze tochten.

4

Sla linksaf naar de Kniplaan/de LF4 Midden - Nederlandroute.
Duinwaterpad, 2266 Leidschendam.
Aan de linkerhand was de Rietpolder.

3. Willem Roelofs, Gezicht bij Leiden, 1875,
Private Collection
Photo © Christie's Images/Bridgeman Images

Stompwijkseweg 2266 GD Leidschendam.
Linksaf Doctor van Noortstraat/de LF4 Midden - Nederlandroute
richting fietspad 90. Sla vrijwel direct rechtsaf naar fietspad 90/
de LF4 Midden - Nederlandroute.

Fietspad 90, 2266 Leidschendam

4. Willem Roelofs, (1822-1897), Victor Bauffe aan het werk,
rond 1890, Privé collectie

95

96

25

Het weidepoldergebied was het buitenatelier van de kunstenaars van de Haagse School. De aquarellen en schilderijen van de polders met knotwilgen, meidoornhagen, vee, molens, waterplassen en vaarten geven het stereotype beeld van Holland. De beeldende luchten boven de polders maken het plaatje compleet. Dit beeld van Nederland bestaat nog steeds bij buitenlandse toeristen.

De kunstenaars waren dan ook beroemd tot over de landsgrenzen. Tijdens internationale kunstmanifestaties, zoals wereldtentoonstellingen oogsten de werken veel lof. Vooral in Amerika en Canada werden de schilderijen erg populair.

De polder ligt zo'n vijf meter onder zeeniveau. Door inklinking en het op grote schaal winnen van turf is het gebied geleidelijk aan lager komen te liggen en kwamen er steeds meer poelen en plassen. Door molens is het gebied vervolgens drooggelegd. We fietsen door het slagenlandschap met de vele verkavelingsslootjes.

5. Jan Hendrik Weissenbruch (1824-1903) behoort tot de 'Haagse School', die vanwege haar kleurenpallet ook wel 'Grijze School' is genoemd. Hij is met allerlei weersomstandigheden in de weilanden te vinden. Vaak maakt hij vaartochten met de Leidse kunsthandelaar Sala en neemt dan zijn **schetsboekjes** mee.

Vincent van Gogh schreef aan zijn broer Theo op of rond 3 augustus 1883

'Uw idee van doen zoals Weissenbruch is ook het mijne, maar letterlijk kan ik het niet uitvoeren omdat 14 dagen naar de polder gaan me meer zou kosten dan 14 dagen t'huis blijven en ik al niet weet hoe ik t'huis de eerste 14 dagen door zal scharrelen.'

Sla rechtsaf bij de Meer- en Geerweg. U rijdt nu langs het gedempte meer. Weg vervolgen naar de Meerpolder. De Meerpolder draait naar rechts en wordt het Stompwijksepad. Op safari in de polder.

Stompwijksepad, 2717 Zoetermeer

5. Johan Hendrik Weissenbruch (1834-1903), Landschap met bomen en een molen, Inv. nr. RP-T-1955-229-4® Blad 4 recto uit een schetsboek met 43 bladen, Rijksmuseum Amsterdam.

32

Sla rechtsaf naar de Voorweg.
Voorweg 2716 NH Zoetermeer.

45

Weg vervolgen wordt:

Veenweg 2492 ZA Den Haag.

We rijden langs de Nieuwe Driemanspolder.

De polder krijgt een functie bij piekberging van extra regenval.

We komen langs de 3 molens.

24

6. De drie poldermolens zijn het restant van de molens die dit gebied hebben drooggelegd.

Constant Gabriël (1828-1903) schildert hier één van deze molens op het schilderij de **'Watermolen in de polder 'De Leidsche Dam'**. Zijn gevleugelde uitspraak: 'Holland is niet grijs', maar 'gekleurd sappig vet'.

De beleving van het Hollandse landschap is voelbaar. Uiteindelijk komen we bij de Vlietweg en rijden Leidschendam binnen. Leidschendam was eeuwenlang voor passagiers van de trekschuit het dorp waar ze bij de sluis overstapten van de schuit vanuit Delft of Den Haag naar Leiden of andersom. Hier stonden de nodige herbergen.

7. Per dag vertrokken er in de topjaren 1660-1670 maar liefst 16 trekschuiten met passagiers naar Delft of Den Haag en 16 trekschuiten met de bestemming Leiden. Zo is berekend dat jaarlijks meer dan 200.000 passagiers Leidschendam aandeden. Verreweg het bekendste schilderij van Leidschendam werd een eeuw later door **Paulus Constantijn la Fargue** (1729-1782) geschilderd, **'De zwaai kom in de trekvaart in Leidschendam'**. La Fargue maakt een romantisch dorpsgezicht. Hij verwierf veel bekendheid door zijn kopieën van landschappen uit de zeventiende eeuw. Ook dit historiserende schilderij toont een sterke hang naar de Gouden Eeuw.

**6. Paul Joseph Constantin Gabriël (1884),
Watermolen in de polder 'De Leidse Dam',
DM/900/2, Dordrechts Museum, Dordrecht**

Rij rechtdoor langs de dijk naar knooppunt 23 op de **Veenweg 2492 ZA Den Haag**.

Dit is ongeveer 600 meter verder. Vervolgens slaat u rechtsaf en gaat u de snelweg over via de fietsbrug.

Via het Leidschenveensepad komt u rechts op de **Vlietweg**. Vlietweg wordt Delftsekade. De hervormde kerk (Peperbus) heeft inmiddels een nieuw dak, maar is nog goed herkenbaar.

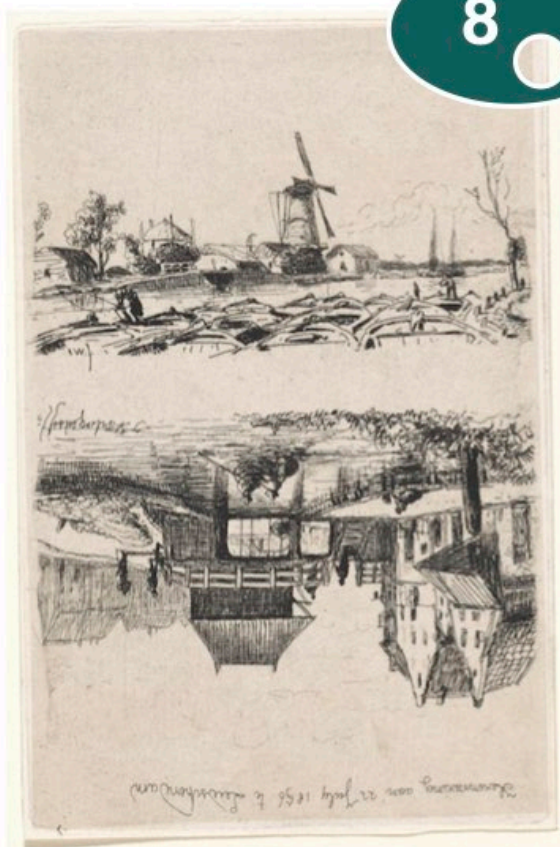
**7. Paulus Constantijn la Fargue,
De zwaai kom in de trekvaart in Leidschendam,
1756, Rijksmuseum Amsterdam, inv. nr. SKA- 4937**

23

77

79

8. Dat schilders uit Den Haag er samen op uit trokken wordt geïllustreerd door de ets van de neef van de eerder genoemde Weissenbruch, **Jan Weissenbruch** (1822-1880) en **Joseph Hartogensis** (1822-1865). Naar aanleiding van een van hun uitstapjes naar Leidschendam besloten ze om samen één plaat te etsen. Beiden waren lid van de Haagse etsclub. Er staat op **'Herinnering aan 22 juli 1856 te Leidschendam'**. Het gezicht op de kolk (onderste deel ets) is een tijdsdocument. Zo'n dertig jaar later werd het huidige sluiscomplex gebouwd.

De tijd van de trekschuit was rond het midden van de negentiende eeuw al voorbij. Naast grote herenhuizen, zoals het buitenhuis Rozenrust werden roeiboten verhuurd (bovenste deel ets). Het park was ooit 45 hectare groot. Hier is nu nog maar 2 hectare van over. Midden 19e eeuw werd het door de beroemde tuinarchitect Jan David Zocher in Engelse landschapsstijl ingericht, met kronkelpaden, waterpartijen en door-kijkjes. Er zijn veel bijzondere bomen te zien.

9. De jongere broer van Paulus Constantijn, **Jacob Elias la Fargue** maakt een schilderij van de locatie waar het jaagpad over de Stompwijksevaart wordt getild op **'Gezicht op de Vliet met trekschuit'** Hier stond de korenmolen 't Hert en is nu een restaurant met een fraai uitzicht op de houtzaagmolen 'De Salamander' De historiserende stijl van het schilderij is typisch voor de schilderkunst van zijn tijd. De anekdotische elementen in het schilderij hebben veel van de manier waarop Van Goyen het verhaal vertelde van het landleven aan de Vliet.

We vervolgen onze weg. Delftsekade wordt Leidsekade. Rij rechtdoor langs de Vliet op de Leidsekade.

9. Jacob Elias la Fargue (1735 -na 1778), Gezicht op de Vliet met trekschuit, privé-collectie

Weg vervolgen Leidsekade wordt Oostvlietweg. Ter hoogte van een aanlegsteiger in de Vliet bij de landschapstuin van Rozenrust is het volgende kunstwerk.

8. Jan Weissenbruch en Joseph Hartogensis, Twee gezichten op Leidschendam, 1856, Rijksmuseum Amsterdam, inv. nr. RP-P-1889-A-14555 (bovenste deel)

10. We besluiten onze kunstroute met een schilderij van de Haagse kunstenaar **Andreas Schelfhout** (1787-1870). Hij is één van de populairste schilders van de Romantiek. Het schilderij **'Schaatsers bij een Hollandse stad'** uit 1857 behoorde tot de verzameling van Hendricus Steengracht, de toenmalige eigenaar van Kasteel Duivenvoorde en werd in 1912 geveild. Sinds enkele jaren hangt het doek na een succesvolle fondsenwervingscampagne op het kasteel. Schelfhout blies het zeventiende-eeuwse genre van Winterland-schap nieuw leven in.

Jong en oud zwieren over het ijs. Het vriest dat het kraakt. Schelfhout is een meesterverteller en laat het verhaal zich afspelen in een landschap dat wel iets heeft van Voorschoten (kerk links) en Leiden (de kerk rechts zou door kunnen gaan voor de Hooglandse kerk). Het is een mooie afsluiting van onze route, waarin een ode wordt gebracht aan het Hollandse landschap.

10

Oostvlietweg Leidschendam.

Sla linksaf naar de LF4 Midden - Nederlandroute.
Sla rechtsaf naar de Kniplaan. Sla linksaf richting de Veurseweg/de N447. Neem de voetgangerstunnel.
Sla linksaf bij de Veurseweg/de N447.

94

Sla rechtsaf naar de Veurseweg/de N447

rechtsaf Veurseweg Voorschoten.

Hier ligt kasteel Duivenvoorde.

93

10. **Andreas Schelfhout,** **Schaatsers bij een Hollandse stad,** **collectie kasteel Duivenvoorde**

Knooppunt 86

is ter hoogte van de Horstlaan op de Veurseweg.

Rijdt richting Voorschoten over de Veurseweg.

86

Ga bij knooppunt 85 links af.

Rosenburgherlaan, 2252 Voorschoten

85

U komt bij het spoor. **Rosenburgherlaan 2252 Voorschoten.**

Ga rechts af en rijdt langs het spoor.

40

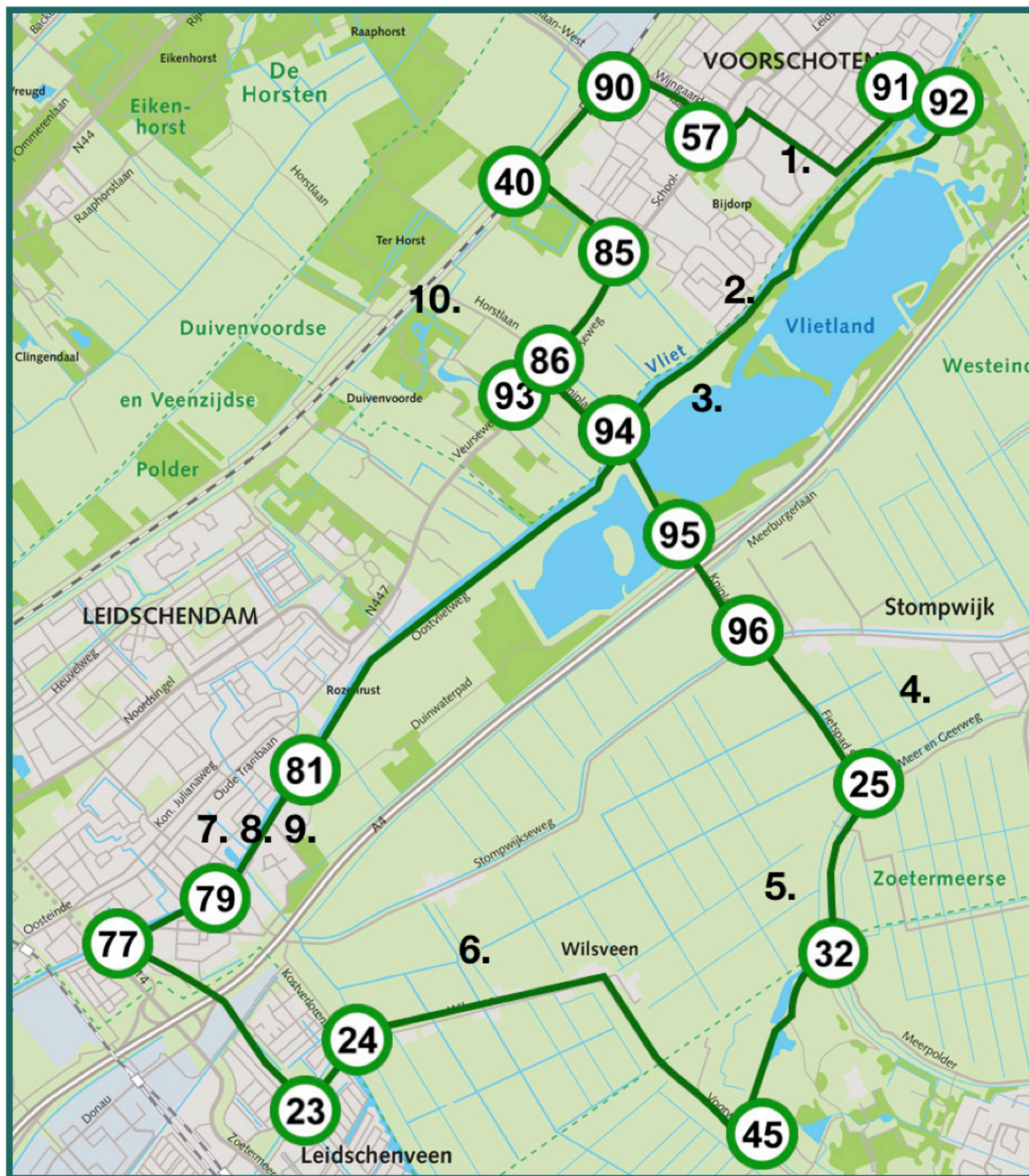
EINDE: Voorschoten, Station, 2252 EG Voorschoten.

90

Vincent van Gogh schreef over Schelfhout aan zijn broer Theo:

"de oude landschappen op meer ouderwetsche manier doen me telkens plezier als ik ze zie. een naïf schij zoo als een Schelfhout ..., ziet men als men lang op nieuwere dingen gekeken heeft met levendig plezier terug."

Den Haag, 5 november 1882

Meer informatie

Musea

Kasteel Duivenvoorde
Laan van Duivenvoorde 4 Voorschoten
www.kasteelduivenvoorde.nl

Rondvaart

Rondvaart Zoetermeer heeft speciale themavaarten over de schilderkunst. De fiets kan aan boord:
www.rondvaartzoetermeer.nl

Colofon

Deze fietsroute is uitgegeven in opdracht van Duin, Horst en Weide.
De route is onderdeel van een aantal routes.

Uitgever

Hofcultuur

Redactie

Wimmie Hofstra

provincie **HOLLAND**
ZUID

De inhoud van deze routefolder is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Hofcultuur aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de vermelde gegevens.